

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

743

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • מקץ - חנוכה תשפ"ו

ביראתך וכי, וזו מצוה מיוחדת לשמוח במצוות היום טוב, וישמחו בך ישראל, ואמנם זו דרגה גבוהה.

וזהו גם הענין של הסעודה, כדי לחזק את השמחה במצוה, כי הסעודה נותנת לאדם מצב רוח יותר טוב, ועל ידי זה יכול יותר לשמוח במצוה, כמו שמצינו (שבת ל, ב) שאין שכינה שורה אלא מתוך שמחה שנאמר והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלוקים, והיינו שצריכים את היגן המנגן כדי לחזק את השמחה של מצוה, וזה גם ענין הסעודה, כי כשאדם רעב הוא טרוד ברעבונן ושוכח משמחת המצוה, אבל כשמרגיש טוב על ידי הסעודה זה מחזק את שמחת המצוה, וזהו שכתב רבינו יונה שביום טוב אנו קובעים סעודה 'לשמחת המצוה', כי הסעודה מחזקת את השמחה במצוה.

שירות ותשבחות עבודה שבלב

ולכן גם בחנוכה, למרות שאין חיוב ומצוה של סעודות, אבל אם אומרים בהם שירות ותשבחות, זה נהפך לסעודת מצוה, כי השירות והתשבחות הם מצוה של עבודה שבלב, שהעבודה שבלב שהיא תפילה כוללת שלושה חלקים: שבח, בקשה, והודאה, והם כולם חלקים של עבודה שבלב, וכשאומרים את השירות והתשבחות עם כוונת הלב, ששומעים את מה שמדברים, הרי זה עבודה שבלב, ואם זה בשמחה זה דבר גדול מאד, והסעודה מחזקת את השמחה של המצוה, של העבודה שבלב שיש בשירות ותשבחות, ולכן זה נקרא סעודת מצוה.

זמן מיוחד של הצלחה בתורה

ובאמת ימי החנוכה הם ימים של התחזקות בתורה ובמצוות, כי נרות חנוכה מרמזים על נרות המנורה כמו שכתב הרמב"ן בפרשת בהעלותך, והמנורה מרמזת על תורה כמו שאמרו (ב"ב כה, ב) הרוצה שיחכים ידרים וכי' וסימנך שולחן בצפון ומנורה בדרום, וכבר האריך השל"ה הק' בסגולת ימים אלו שהם זמן מיוחד של הצלחה בתורה.

אבל למעשה רואים שיש הרבה שאצלם זה הפוך, ומרגישים שחנוכה הוא זמן של חוסר התמדה, כאילו שקשה ללמוד יותר, ומחפשים קצת 'שמחה' אחרת שאינה של מצוה, ואמנם לא כולם כך, ויש רבים שמנצלים את ימי החנוכה לשקידה בתורה, והם שקועים ועוסקים בתורה כמו כל הזמן, ולא מסיחים דעת מתורה, ואדרבה חנוכה מוסיף להם שמחת המצוה ושמחת התורה, אבל יש כאלה שזה קשה להם, ובדרך כלל זה תלוי איך עוסקים בתורה בכל השנה, האם עסק התורה משמח או שזה קשה.

וכי בחנוכה סוגרים את החנויות?

ובאמת הרי אדם שיש לו עסק לפרנסה ומגיע זמן של שמחה משפחתית, שהוא חייב לסגור את החנות וללכת לשמחה, אף שבוודאי הוא שמח בשמחה המשפחתית, אבל יחד עם זה חבל לו שבזמן הזה אינו מרוויח, וחסר לו הרווח של העסק, והוא עושה את זה מפני שאין לו ברירה והוא חייב לשמוח, וזה אכן משמח, אבל זה לא 'כתינוק הבורח מבית הספר', והוא לא שמח במה שהוא חייב לנסוע ולסגור את העסק.

וכך גם בתורה, מי שהתורה אצלו היא כמו עסק, וכפי שמזכירים בעל הניסים 'יודים ביד עוסקי תורתך', אזי **כמו בעל עסק שחבל לו על כל רגע שאינו מוכר, כי הוא מרוויח כל הזמן, וכל פרוטה של רווח גורמת לו שמחה, שכל פרוטה קטנה מצטרפת בסוף לחשבון גדול, כך גם מי שרוצה לדעת ש"ס, כל שורה ושורה של גמרא מצטרפת אצלו לחשבון גדול! וממילא זה צריך להיות בשמחה, ומה שייך שיהיה קשה ללמוד!!**

והרי כולם רוצים להיות בקיאים בש"ס, ורוצים להיות בעלי הבנה בש"ס, ומי שלומד בצורה המתאימה לפי טבעו, הרי הוא רואה את ההצלחה, וחבל לו על כל רגע שאינו לומד, כי בכל רגע הוא מתקדם ומתקדם עוד תורה ועוד תורה, ובכל רגע הרווח גדול, וחבל להפסיד, ומה בכך שעכשיו חנוכה, וכי בחנוכה סוגרים את החנויות? הרי גם בחנוכה צריכים להרוויח! ולכן לומדים בהתמדה בחנוכה כמו בכל השנה, וממילא גם כשעושים סעודה, זה באמת סעודת מצוה, שהיא לשמחת המצוה.

אבל אלו שלומדים כל השנה מתוך הכרח קצת, שהסיבה מחייבת והמסגרת מחייבת, כי הרי 'תורתו אומנותו' ואין לו עסק אחר, ויותר טוב ללמוד מאשר להתבטל, אך כשיש סיבה להתבטל אזי אדרבה יש את שמחת הבטלה, אצלם יש רפיון מן התורה בחנוכה.

הסעודות בחנוכה רשות או מצוה?

*המצוה של חנוכה היא הדלקת הנרות, וגם יהדות ולהלל. הודאה זה מה שאומרים על הניסים, והלל זה מה שגומרים את ההלל. והם שלושה עניינים שיש בחנוכה: הנרות, הודאה, והלל. אבל על סעודה כתוב שאין חיוב סעודה בחנוכה, וכך כתב השולחן ערוך (או"ח תרע, ב) "ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעו למשתה ושמחה", היינו שאין מצות סעודה בחנוכה, ורק בפורים יש מצוה של משתה מפני שכתוב 'ימי משתה ושמחה', אבל בחנוכה אין מצוה של משתה (ענין הטעם בזה במשני"ב שם), ולכן הסעודות בחנוכה הם רשות ולא סעודת מצוה.

אמנם כתב הרמ"א שם, שיש עצה שיהיה סעודת מצוה, 'ינוהגין לומר זמירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם ואז הוי סעודת מצוה', והיינו שאם אומרים בסעודה שירות ותשבחות, זה נהפך לסעודת מצוה על ידי השירות והתשבחות. וצריך ביאור, כי אמנם השירות והתשבחות הם מצוה, שיש בהם שבח והודאה, וזו מצוה של עבודה שבלב, אבל מה זה שייך לסעודה, וכיצד הסעודה נהפכת בזה לסעודת מצוה, מה הקשר של הסעודה עם השירות והתשבחות הנאמרים בה?

סעודת יום טוב לשמחת המצוה

ויש לבאר בזה על פי מה שכתב רבינו יונה בשערי תשובה לגבי מצות סעודת יום טוב (ש"ד אות ט) שהסעודה ביום טוב היא "לשמחת המצוה", והיינו שיש דין של שמחת יום טוב ושמחת המצוה, והסעודה היא מחמת השמחה של המצוה. ולכאורה הוזכרו כאן שלושה עניינים: מצוה, ושמחת המצוה, וסעודה, וצריך ביאור מה הקשר של הסעודה עם השמחה ועם המצוה, וגם מהו ענין שמחת המצוה לכאן?

והפירוש הפשוט בזה, כי הרי ביום טוב יש מצוות, כמו שכתוב מקרא קודש, שכל היום טוב הוא יום של קדושה, ויש בו מצות מקרא קודש (ענין רש"י ויקרא כג, לה, וברמב"ן שם ב, א), וגם יש מצוות מיוחדות לכל יום טוב, כגון סוכה ולולב בסוכות ואכילת מצה בפסח.

וצריכים לקיים את המצוות בשמחה, כמו שכתוב (תהלים ב, יא) עבדו את השם בשמחה, וכתוב (דברים כח, מז) תחת אשר לא עבדת את השם אלוהיך בשמחה ובטוב לבב, דהיינו שהתוכחה באה על מה שחסר שמחה בעבודת השם, וצריכים שכל עבודת קיום המצוות תהיה בשמחה, והיינו לא סתם לשמוח 'בשעת' המצוה, שהמצוה לחוד והשמחה לחוד, אלא שמחה 'מחמת' המצוה, שהמצוה משמחת.

מעלת השמחה בחשיבות המצוה

וכיצד מגיעים לזה שהמצוה משמחת? זהו על ידי שידועים את חשיבות המצוה, מה היא המצוה, ומהו העולם הבא שזוכים עבור המצוה, וכל שכן אם עושים מאהבה, שאז יש שמחת העבודה, ששמחים בעבודת השם, והעבודה עצמה משמחת. וכשמרגישים הרגשים כאלה של שמחה מחמת המצוה זה דבר גדול מאד, עד כדי כך שמשמע מדברי רבינו יונה שהשכר על זה יותר גדול משכר המצוה עצמה, וכמו שכתב שם "כי יגדל וישגא מאד שכר השמחה על המצוות".

וכמו שיש שכר מיוחד על הידור מצוה, ואמרו (ב"ק ט, ב) שהחייב של ההידור הוא עד שליש במצוה, ואם אדם מוסיף ומוציא הוצאות על הידור מצוה יותר מהחייב, זוכה לשכר מיוחד משל הקב"ה, שנותנים לו פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא (רש"י ותוס' שם), והטעם בזה כי ההידור בא מתוך החשיבות, שמחשיב את המצוה, ולכן מגיע לו על זה שכר מיוחד, וכך גם בשמחת המצוה, שמרגיש את החשיבות של המצוה עד כדי כך שזה נותן לו שמחה, זו מצוה גדולה מאד ושכרו רב.

הסעודה מחזקת השמחה במצוה

וביום טוב יש חיוב מיוחד על שמחת המצוה, ובאמת זה חיוב גם בכל מצוה, אבל ביום טוב כתוב מפורש ושמחת בחגך, והיינו לשמוח בהקב"ה ובמצוותיו, כפי שאומרים בתפילה וישמחו 'בד' ישראל מקדשי שמך, וכן אמרו במדרש (ש"ה"ש רבה א, לב) נגילה ונשמחה בך בהקב"ה בתורתך

* נאמר במסיבת חנוכה ביישיבת פוניבז', כסלו תשס"ו.

ההתמדה תלויה בדרך הלימוד

זה תלוי כיצד עסק התורה במשך כל השנה, האם הוא באופן של 'עוסקי תורתך', ותלוי בדרך הלימוד האם היא לפי טבעו, ורבים סבלו ממה שלמדו בצורה של 'חיקוי' ולא בצורה המתאימה לפי טבעם.

ובאמת כל אחד יכול להיות גדול בתורה, ואפילו מי שאינו בעל כישרון, יכול להיות גדול בתורה ממש, גדול בתורה וגדול ביראה וגדול בחסד וגדול

בשלמות בכל המעלות, ורק צריך ללמוד בצורה המתאימה לפי טבעו, ולא כל אחד יודע את הצורה המתאימה לו, ומי שמרגיש איזה קשיים צריך להתיעץ, וברוך השם יש עצות ויש עם מי להתייעץ.

וכעת שאנו עוסקים כאן בשמחת המצוה של שירות ותשבחות, הרי זה סעודת מצוה, ונקווה שנוכח הלאה להמשיך את כל עסק התורה עם כל ההנהגה בצורה כזו של שמחת התורה!

שבת חנוכה – קודש קדשים

שלו, וראה שזה קשה לבחורים, ואמר לו רבינו, תסביר להם ש'לפום צערא אגרא', וכמה שזה יותר קשה יש יותר שכר, כי הזמן גורם ויש ענין גדול כמה שיותר להיות שקוע בלימוד בימים האלה ולא להיפך.

באחת השנים עשו בישיבה 'החתמות' שבחורים יתחזקו בחנוכה, ורבינו לא אהב את זה, כי זה היה נראה כמו כפייה, והוא רצה שזה יהיה בהסברה, שהבחורים יבינו את חשיבות הדבר.

גם בשנים האחרונות עלו רבנים ראשי ישיבות ועסקנים ואמרו לו כי כיום שהוא כבר 'קן הדור' אם רק יגיד שבכל הישיבות יישארו לחנוכה, מיד יעשו כן. אבל הוא בצדקותו ובענוותנותו השיב, אינני אומר לראשי ישיבות אחרים מה לעשות וכיצד לנהוג בישיבה שלהם, גם בישיבה שלו פוניבו' הרי היה יכול לאסור לנסוע הביתה, אבל לא כך היה דרכו, אלא הכל בהסברה ובנועם כדי שהבחורים ירצו להישאר, ולכן ירד לפרטים הקטנים לראות איך להנעים על התלמידים את המשך הלימוד בישיבה בימים האלו.

~ ~ ~

היה חשוב לו מאוד שהבחורים ירגישו טוב עם זה, ולכן עשה כל מה שאפשר שתהיה אווירה נעימה ושמחה בחנוכה בישיבה, והנהיג גם לעשות מסיבות מיוחדות לכל שיעור בבתיים של הרמ"ם, וגם אצלו בבית עשה מסיבה ודאג שישירו שירי רגש והתרוממות, ואמר שגם בסעודות שבת ישירו יותר מהרגיל, כדי שהבחורים ייהנו להישאר בישיבה.

באחת השנים במסיבה בביתו, כשכל חדרי הבית היו מלאים בתלמידים, נודמן למקום אחיו מרן הגאון רבי יעקב זללה"ה שהגיע לרגל שמחה משפחתית, והושיבו רבינו בראש השולחן לצידו, ויחד סיפרו לתלמידים על דרך לימודם בשנות בחרותם בישיבה הק'.

מיותר לציין את התועלת הגדולה שקיבלו התלמידים מכך, ובשנים הבאות שאלתי את רבינו אם אוכל לבקש מרבי יעקב לבוא במיוחד, ואמר בודאי, והוסיף שרבי יעקב הוא איש קדוש, ובעבר כיהן כראש הישיבה ברמת השרון והשפיע מאוד בשיחותיו על נפש הצעירים, ומאז בכל שנה נסעתי לרבי יעקב להזמין, והיה טורח ובא ונושא דברים במסיבה.

בשנה האחרונה לחיי רבינו ניגשתי אליו ואמרתי, כי הנה הישיבה כבר גדלה ומונה בלעה"ר קרוב לאלפיים תלמידים, ואני מרגיש שכבר אין לי כוחות לנהל פרויקט גדול כזה. רבינו נדהם ואמר: אני לא מבין, וכי אתה רוצה להפסיד זכויות כאלו? וציטט את הירושלמי בסוף ברכות "אם ראית את הבריות שנתתיאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והחזק בה ואתה נוטל שכר כולם", רואים כמה זכויות יש בקיום התורה בזמני קושי ורפיון. וכדו ניסה להסביר שיש לי בזה הרבה קשיים ובאתי לבקש רשות להפסיק, אך רבינו אמר, אדרבה, לפום צערא אגרא.

פעם העזתי ושאלתי, למה הראש ישיבה עושה את כל החיזוק בחנוכה, האם זה מצד 'חיזוק הישיבה', שכל הסדרים ימשיכו לתפקד, שלא יהיה בין הזמנים באמצע החורף? והוא ממש הקפיד עלי ואמר, איך אתה מעלה בדעתך דברים כאלה, זה ענין אמוני מאוד, כי בחנוכה רצו להשכיחם תורתך, וכמו שהם מסרו נפש על תורה, אנחנו צריכים להמשיך את המסירות נפש לתורה, וחנוכה זה הזמן האחרון שאפשר לחשוב לעשות אותה בין הזמנים...

לקראת שבת חנוכה הנקראת כפי רבים 'שבת רבי גרשון', נביא כאן עדות מתלמידו מקורבו של רבינו, הרה"ג רבי שמעון מרגליות שליט"א, הפועל רבות בשליחתו לחיזוק הלימוד בחנוכה, וממשיך בכך עד היום במסירות רבה. עובדות הדרכות והנהגות בפרסום ראשון:

כבר לפני קרוב לשלושים שנה התחיל רבינו לדבר על סגולתם המיוחדת של ימי החנוכה ועל החשיבות לנצלם בין כתלי הישיבה. ובהתחלה זה לא כל כך התקבל, כי היה קשה לבחורים שלא לחזור הביתה, אבל הוא דיבר על זה שוב ושוב, ולאט לאט זה השפיע.

עיקר הנקודה שהיה מדגיש, שחנוכה הוא זמן קדוש ומסוגל, כי היוונים רצו להשכיחם תורתך, ובחנוכה היה הנס בזכות שמסרו נפש על תורה. לכן תמיד היה אכפת לו, והתבטא בכל מיני לשונות, שזה דבר לא מובן שדווקא בזמן קדוש ומסוגל כזה עושים 'חופש'.

במיוחד דיבר על שבת, וכמה פעמים התבטא ששבת חנוכה זה קודש קדשים, ועשה כל מה שאפשר כדי שבחורים יישארו בישיבה וכל הסדרים ימשיכו כרגיל. ובאמת בעשרים שנה האחרונות כל היכלי הישיבה מלאים מפה לפה בחנוכה ובפרט בשבת, והיה אומר שזה 'קידוש השם' וכך צריך להיראות שבת חנוכה בישיבה 'כמו ליל שבעות'.

הרבה פעמים נכנסו בחורים ושאלו, שבבית עושים מסיבה גדולה עם כל המשפחה, ובדרך כלל הסכים שישעו למסיבה, ואמר שמיד אחר כך יחזרו ללמוד, אבל כשאמרו שעושים 'שבת גיבוש' עם כל המשפחה ביחד, היה אומר: תסבירו יפה לחורים את כל מה שאמרתי, שזה זמן מאוד מסוגל ואין יוצא מן הכלל, ובסוף הם יבינו את זה.

ותמיד אמר לנסוע לשבת לפני או אחרי חנוכה, והדגיש את זה כל הזמן ואמר, כן, תיסעו! אבל לא בשבת חנוכה. ובמשך השנים זה נכנס יותר ויותר, עד שזה כבר התקבע ממש. בשנה האחרונה בשיעור כללי הוא כבר דיבר שזה 'מנהג הישיבה' והמנהג מחייב. גם השיעורים בישיבה המשיכו כרגיל כל ימי חנוכה, וכשנכנס לשיעור ביום האחרון לפני שבת חנוכה, אמר בקורת רוח: איזה קידוש השם! שכולם נמצאים בשיעור.

~ ~ ~

הבחורים קוראים לזה 'שבת רבי גרשון', כך קוראים לזה בכל מקום, גם בישיבות שהתחילו לעשות בעקבות פוניבו', כי בכל הישיבות ידעו שאצל רבי גרשון נשארים בשבת חנוכה.

כשעבר פעם ליד המודעות הענקיות שנתלו בשיבה לעודד את הבחורים להישאר לחנוכה, הוא שמח ואמר שזה דבר שיש בו רפיון וצריכים להשקיע בו את כל מה שאפשר, ולמרות שתמיד התנגד לפרסום, בזה הוא תמך ונהנה מהמודעות, וכשנכנס לרכב אמר לי: יש חברת 'קוקה קולה' שהיא מהגדולות והמצליחות במשק, ולמרות שהיא כל כך גדולה ומפורסמת, היא כל הזמן מפרסמת בעיתונים עמודים שלמים ומקצה תקציב גדול לפרסום, כי גם דבר שהוא פופולרי ומפורסם צריך להמשיך ולפרסם הלאה, על אחת כמה וכמה שצריך לפרסם את הזכות הגדולה של לימוד התורה בחנוכה ובזמני רפיון.

בכל השנים היו בחורים שזה היה מאוד קשה להם, גם בשנה האחרונה נכנס ראש ישיבה אחד ואמר שהוא ניסה בשנה הקודמת לעשות את זה בישיבה

"ובפרט בשנה זו, שרבו אשר רוצים להפריע את בני התורה מלימודם, היו לא תהיה, צריך להוסיף בזכויות ולהוסיף עוד שעות לימוד בחנוכה, ובמוסדות התורה ימשיכו בעסק התורה כפי שצריך, ובהכילי התורה ובתי המדרשות בקהילות הקודש, יתחזקו בעסק התורה ויוסיפו לימודם, ולא להיפך ח"ו, כדי שזכותם כל הגזירות יתבטלו, וכפי שידוע שמרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זיע"א פעל רבות בשנים, לתוספת לימוד בימי החנוכה בישיבות הקדושות, ומסר נפשו על כך".

(מתוך מכתב מרגן גדולי ישראל שליט"א, ערב חנוכה תשפ"ו)

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת מינה אדלשטיין ע"ה
בת הגאון רבי מרדכי שמואל קרול זצ"ל
נלב"ע ב' טבת תשס"ט - תנצב"ה

לעילוי נשמת האשה הכשרה
מרת פייגא בת ר' אברהם מאיר ע"ה
נלב"ע א' טבת תשפ"ד
לא הותירה אחריה זרע. תנצב"ה

לע"נ הרה"ח ר' יהודה ב"ר צבי אריה ז"ל אקרמן
מייסד תלמוד תורה קרלין ב"ב, נלב"ע ב' טבת תשע"ו
חוג' מרת דבורה יענטעל ע"ה ב"ר אליעזר יעקב ז"ל
נלב"ע י"ב תמוז תשפ"ה. לא זכו לזש"ק. תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הגדול
רבי פינחס שרייבר זצ"ל
ב"ר ישראל בונם זצ"ל
נלב"ע ד' טבת תש"ע - תנצב"ה